

Deset stupňů k dobrým školám

16. 10. 2009 – Hospodářské noviny

Autor: Daniel Münich

16. října 2009 vyšel v deníku Hospodářské noviny článek spoluautora Bílé knihy terciárního vzdělávání Daniela Münicha. Přinášíme ho v původním, nezkráceném znění.

Desatero pro audit OECD

Tento týden do České republiky zavítá mise OECD. Zhodnotí přípravu reformy vysokých škol, která je popsána v takzvané Bílé knize. Ta byla reakcí na konstruktivní kritiku, kterou nám mise OECD ušetřila před dvěma lety. Bílá kniha otevřela diskusi o změnách u nás dosud neslýchaných. Nebyla proto náhoda, že reakce řady představitelů vysokých škol uvyklých na zaběhané pořádky byla k řadě návrhů kritická. Další diskuse ukázaly, že předmět sporu byl často v tom, jak se věci nazývají, než podstata změn samotných. Mise OECD se bude také zabývat návrhem změn financování, které lze shrnout do následujícího desatera. Za prvé je velice žádoucí navyšovat veřejné výdaje. Stávající objem veřejných výdajů na terciární vzdělání je u nás nižší než je obvyklé v zemích na podobné úrovni ekonomického rozvoje a výrazně nižší než v nejvyspělejších zemích světa. Společenské i soukromé výdělkové výnosy z investic do terciárního vzdělání jsou u nás přitom nadprůměrně vysoké. Výdaje se mohou lidem i veřejným rozpočtům násobně vrátit, pokud budou využity efektivně.

Za druhé je třeba podpořit navyšování soukromých výdajů. Soukromých prostředků se našim veřejným vysokým školám nedostává. Jejich výraznějšího navýšení lze dosáhnout právě a pouze zavedením školného. Školné také posílí motivaci k zodpovědnějšímu jednání studentů a škol a poslouží jako cenově-informační regulační signál, který dnešnímu systému chybí. Daňově výhodné podmínky by měly posílit i příliv soukromých financí od zaměstnavatelů, ale základy alespoň ve středním časovém horizontu nečekejme.

Za třetí je třeba posílit vazbu mezi státní podporou, výkony a výsledky. Podpora by měla více než dnes zohledňovat skutečně realizované vzdělávací výkony a být nově odvozována od úspěšného získávání kreditů v průběhu studia. Mělo by skončit přetahování škol o balík dlouho nebo neúspěšně a formálně studujících duší studentů. Je naopak třeba otevřít prostor pro zdravé formy konkurence mezi školami.

Za čtvrté je třeba zavést kontraktové financování. Školy mají získat větší jistotu kolik prostředky jim stát na studenta během studia dá. Stát by měl škole garantovat, že příspěvek na každého jednoho studenta během úspěšného studia na škole nepoklesne. Mělo by skončit každoroční nepředvídatelné vyjednávání o rozpočtu, kdy školy do poslední chvíle čekají nejen na to, kolik dostanou peněz na nové studenty, ale dokonce i kolik jim stát přispěje na studenty přijaté již dříve.

Za páté je třeba zavést regulační roli poptávky. O počtu školou nově přijatých a státem financovaných studentů by se mělo mnohem méně rozhodovat plošně od úředního stolu a větší roli by měla hrát reálná poptávka po studiu a absolventech. I proto bude nutné zlepšit informovanost o dění a výsledcích na školách až do úrovně studijních programů.

Za šesté je třeba více zodpovědnosti za rozvoj svěřit školám. Měly by dostat nejen větší volnost v nakládání s příspěvkem státu, ale také získat možnost rozhodovat o investicích, o kterých by se přestalo rozhodovat na ministerstvu.

Za sedmé musí být zajištěny rovné a přehledné podmínky. Na žádné škole by neměla existovat dvojkolejnost, kdyby tam studovali zároveň platící a neplatící občané. Dominantním předpokladem ke studiu musí být dispozice k němu. Sociálně-ekonomické zázemí by mělo hrát minimální, ideálně žádnou roli. Podmínky stanovené na začátku studia se nesmí v jeho průběhu měnit.

Za osmé je třeba zavést studentské půjčky a spoření: Zavedení školného může následovat až po spuštění funkčního systému všeobecně dostupných půjček umožňující odklad platby školného až na dobu výdělečné kariéry po absolvování studia. V rámci toho mají být dostupné i půjčky na studentské živobytí, studijní granty, stipendia, spoření na studium a daňové zvýhodněná práce při studiu. Takový krok podpoří konkurenci a vyrovná podmínky.

Za deváté je třeba podporovat studenty i na soukromých školách. Veřejná finanční podpora studia by se měla dostat studentům bez ohledu na to, zda studují na škole veřejné nebo soukromé veřejně-prospěšné. I studenti těch druhých by měli mít možnost získat státní stipendium, grant i půjčku.

Za desáté je třeba pamatovat, že principy desatera jsou navzájem provázány a podmíněny a vytržením některého z nich se funkčnost systému naruší.